

NOVI MILJOKAZ IZ OKOLINE SIRMIJUMA

MILENA DUŠANIĆ

Filozofski fakultet, Stevana Musića b.b., YU - 21000 Novi Sad

Na groblju u Dobrincima (kod Rume, ant. *Caput Bassianense*) pronadjen je 1979. god. rimski miljokaz, koji je potom prenet u Muzej Srema u Sremskoj Mitrovici.¹ Miljokaz je od krečnjaka, gore i dole odlomljen, sačuvana visina iznosi 0,69 m, prečnik 0,44 m. Početak i kraj natpisa su propali. Slova pravilna, delimično istrvena, vis. 0,045-0,048 m (sl. 1, 2). R. 2 VE, r. 5 NE u ligaturi.

Tekst na miljokazu glasi:

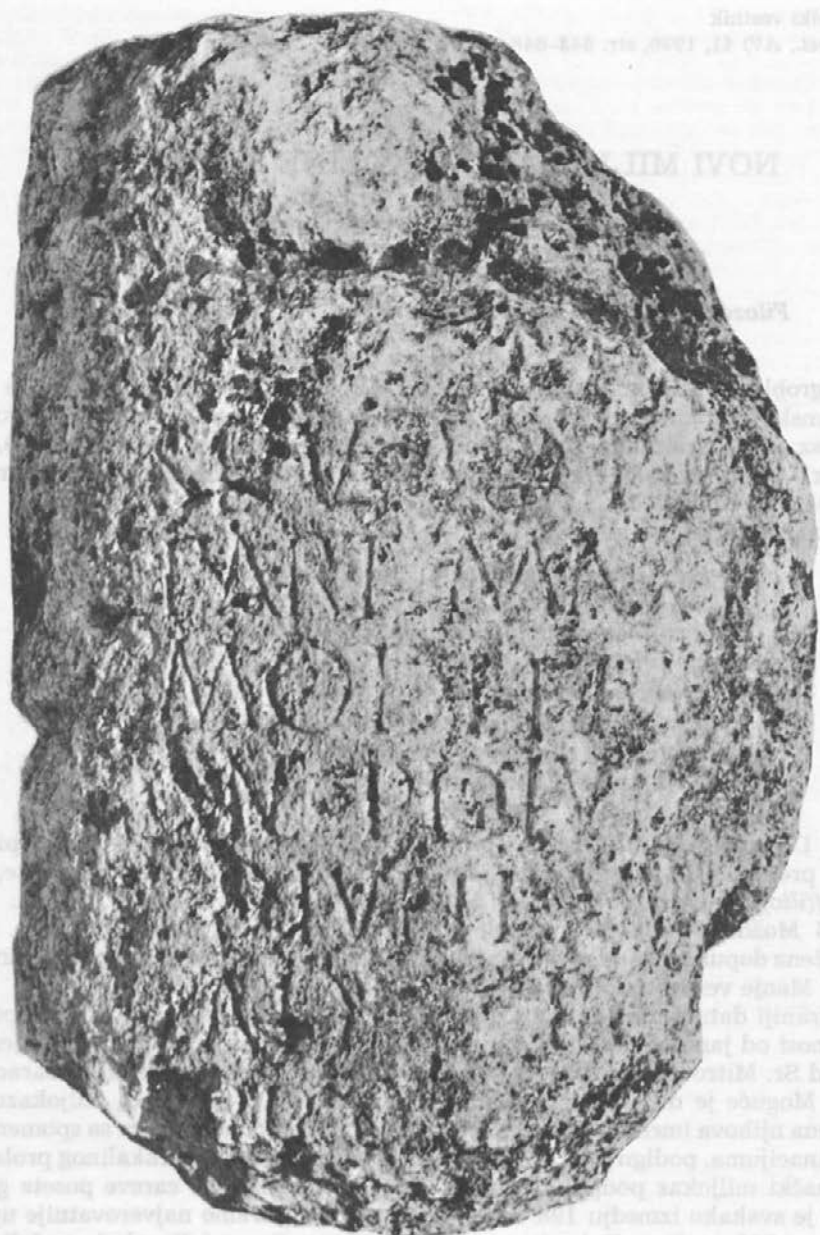
[*Imp(eratori) Caes(ari) L. Septimio*
Severo pio Pe[rt(inaci) Aug(usto) Arab(ico) Adiab(enico)
Part(hico) max(imo) div[si] Marci f(ilio), divi Com] -
modi frat[ri], div[si] Antonini]
⁵ [*pi]i nep(oti), divi Had[ri]fiani pro] -*
nep(oti), divi Traiani a[bn(epoti), divi Nervae]
adn(epoti), p[ont]if(ici) [max(imo)]
[t]rib(unicia) [pot(estate) ---

R 3 Dopuna div[si] *M. Antonini pii f(ilio)*, kako se najčešće sreće na natpisima, čini se preduga. Na kamenu je stajalo ili [*M. Antonini f(ilio)*] ili, verovatnije, *div[si] Marci f(ilio)*, kako se, mada retko, M. Aurelije naziva (up. *ILS* 1182, 1507).

R 6 Možda *Traiani [P]art(hici) [abn(epoti)]*, kako bi bilo uobičajeno. Gore predložena dopuna više odgovara, koliko se može videti, tragovima slova na kamenu.

R 7 Manje verovatno *adn[se]p[ot]i*.

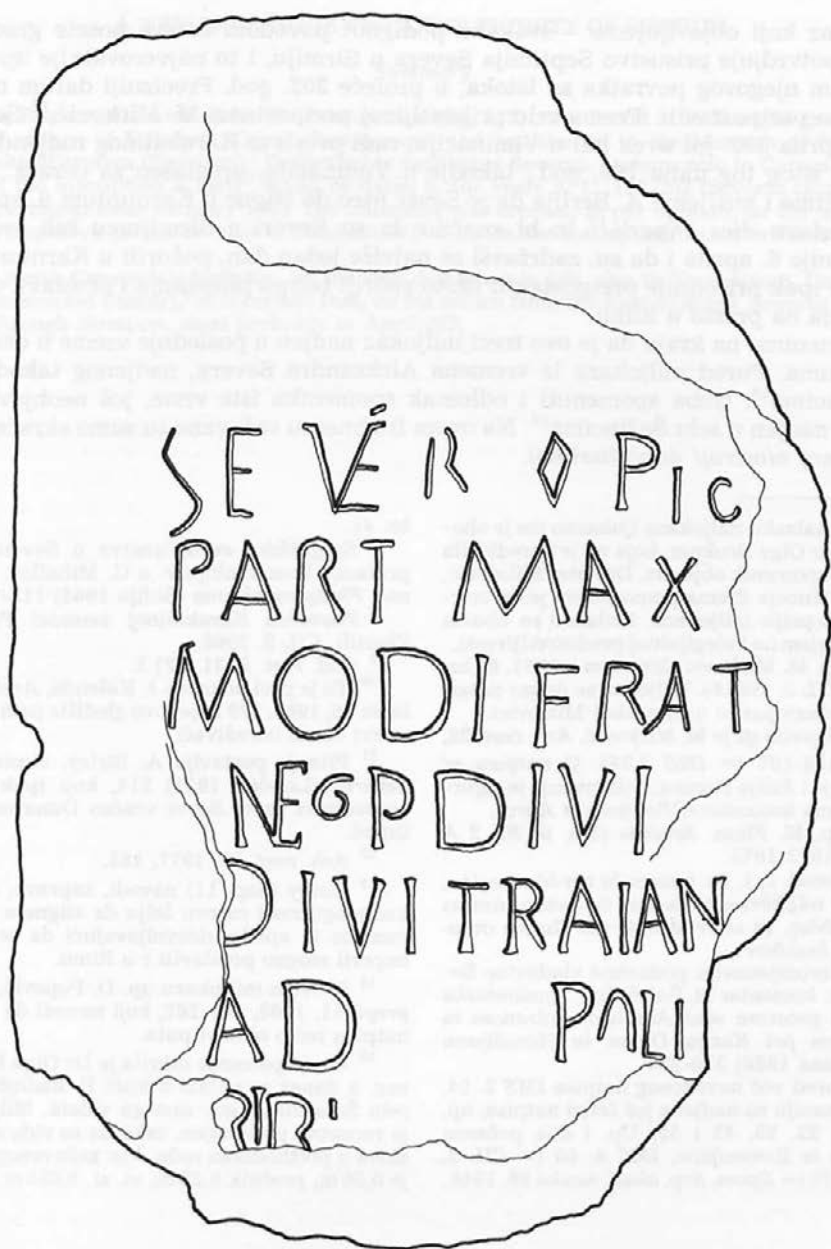
Najraniji datum dizanja miljokaza pruža titula *Parthicus* (r. 3), koju Septimije Sever nosi od januara 198. Ove godine podignut je još jedan miljokaz, nadjen oko 4 km od Sr. Mitrovice, na kome se uz cara pominju i oba njegova sina, Caracalla i Geta.² Moguće je da su, u izgubljenom delu natpisa, i na našem miljokazu bila navedena njihova imena, ili samo Karakalino ime. To je slučaj, napr. sa spomenikom iz Viminacijuma, podignutog 202. god. prilikom Severovog i Karakalinog prolaska.³ Dobrinački miljokaz podignut svakako povodom očekivane careve posete gradu, nastao je svakako između 198. i 202. god., kako smatramo najverovatnije upravo početkom 202. godine. Kako je poznato, Septimije Sever i Karakala počeli su 1. januara 202. u Antiohiji svoj treći konzulat.⁴ Sa dosta razloga smatra se da su carevi potom, vraćajući se iz istočne vojne kampanje u Italiju, prešli preko Trakije, Mezija i Panonije. U prilog tome govori podatak u istoričara Herodijana.⁵ Sa tim se slažu i epigrafski dokumenti, koji svedoče o prisustvu Severa u ovim provincijama. Pored već navedenog spomenika iz Viminacijuma tu su i drugi,⁶ u Donjoj Meziji,⁷ kao i jedan u Sisciji.⁸ Direktno svedočanstvo o Severovom boravku jeste podatak

Sl. 1: Miljokaz iz Dobrinaca (Srem).

Fig. 1: The Milestone from Dobrinca (Srem).

iz Justinijanovog kodeksa,⁹ gde je zabeleženo da je car 18. marta napustio Sirmijum. Kako je, međutim, dokazano da je ovaj datum zapravo greška u rukopisu,¹⁰ postavilo se pitanje verodostojnosti tvrdnje o Severovom boravku u Sirmijumu.¹¹

Sl. 2: Miljokaz iz Dobrinaca (faksimil).
Fig. 2: The Milestone from Dobrinca (fascimile).

Miljokaz koji objavljujemo – svakako podignut povodom careve posete gradu – jasno potvrđuje prisustvo Septimija Severa u Sirmiju, i to najverovatnije upravo prilikom njegovog povratka sa Istoka, u proleće 202. god. Precizniji datum može se samo pretpostaviti. Prema vrlo prihvatljivoj pretpostavci M. Mirković,¹² Severi su 4. aprila 202. još uvek bili u Viminaciju, radi proslave Karakalining rođendana, koji je istog tog dana 196. god., takodje u Viminaciju, proglašen za cezara. Ako prihvatimo i mišljenje A. Berlija da je Sever hteo da stigne u Karnuntum 9. aprila, za proslavu *dies imperii*,¹³ to bi značilo da su Severi u Sirmijumu bili već 5., najkasnije 6. aprila i da su, zadržavši se najviše jedan dan, požurili u Karnuntum. Čini se ipak prirodnije pretpostaviti nešto sporiji tempo putovanja i proslavu dana stupanja na presto u Rimu.

Pomenimo na kraju da je ovo treći miljokaz nadjen u poslednje vreme u okolini Sirmijuma. Pored miljokaza iz vremena Aleksandra Severa, nadjenog takodje u Dobrincima¹⁴, treba spomenuti i odlomak spomenika iste vrste, još neobjavljen, koji je nadjen u selu Šašincima¹⁵. Na ovom fragmentu sačuvane su samo skraćenice *D(omino) n(ostro) nob(illissimo)*.

¹ O nalasku miljokaza ljubazno me je obavestila dr Olga Brukner, koja mi je i predložila da ovaj spomenik objavim. Dr Petar Milošević, kustos Muzeja Srema pomogao mi je da izvršim autopsiju miljokaza. Srdačno se oboma zahvaljujem na kolegijalnoj predusretljivosti.

² Up. M. Mirković, *Sirmium* 1, 1971, 86 br. 93 (= *CIL* 3. 10616). Miljokaz se danas nalazi u gradskom parku u Sremskoj Mitrovici.

³ Objavila ga je M. Mirković, *Arh. vest.* 28, 1977, 183-187 (= *IMS* 2.54). U natpisu se spominje i Julija Domna, a datovanje je sigurno, prema konzulima (*Pollione et Apro*).

⁴ Up. M. Fluss, *Severus* (13), u: *RE* 2 A (1923) 1973-1975.

⁵ Herod. 3, 1, 10: ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοποιρίαν, τὰ τε ἐν τοῖς ἔθνεσι διοικήσας ὡς ἐκάστῳ ἀπήτει τὸ χρειώδες, τὰ τε ἐν Μυσοῖς καὶ Παίσισι στρατόπεδα ἐπέλεθον...

O Herodijanovim podacima vladavine Severa up. komentar M. Šašel Kos, *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijanu* (Ljubljana 1986) 370-383.

⁶ Pored već navedenog natpisa *IMS* 2. 54, u Viminaciju su nadjena još četiri natpisa, up. *IMS* 2. 22, 25, 42 i 55. Up. i dva počasna natpisa iz Remesijane, *IMS* 4. 69 (= *CIL* 3. 1685) i 70 (= *Spom. Srp. akad. nauka* 98, 1948,

br. 4).

⁷ Epigrafska svedočanstva o Severovom prolasku kroz Trakiju v. u G. Mihailov, *Acta ant. Philippopolitana* (Sofija 1963) 113-116.

⁸ Posvećen Karakalinoj verenici Fulviji Plautili, *CIL* 3. 3968.

⁹ *Cod. Iust.* 2, 31 (32) 1.

¹⁰ To je prvi pokazao J. Kolendo, *Archaeologia* 16, 1965, 129 i njegovo gledište prihvatili su svi ostali istraživači.

¹¹ Pitanje postavlja A. Birley, *Septimius Severus* (London 1971) 214, koji ipak drži verovatnim da se Sever vraćao Dunavom na zapad.

¹² *Arh. vest.* 28, 1977, 185.

¹³ Birley (nap. 11) navodi, zapravo, samo kao mogućnost carevu želju da stigne u Karnuntum 9. aprila, dozvoljavajući da se dies imperii mogao proslaviti i u Rimu.

¹⁴ O ovom miljokazu up. D. Popović, *Arh. pregl.* 11, 1969, 261-262, koji navodi da je na natpisu reč o obnovi puta.

¹⁵ Ovaj spomenik otkrila je Dr Olga Brukner, a danas se nalazi u kući P. Radojčića u selu Šašincima, gde sam ga videla. Miljokaz je recentno prelomljen, tako da se vide ostaci slova u prethodnom redu. Vis. sačuvanog dela je 0,50 m, prečnik 0,25 m, vi. sl. 0,055 m.

Summary

The Roman milestone under the examination (fig. 1, 2), was found in 1979 in the graveyard of the village of Dobrinči (*Caput Bassianense*) and transferred to the Museum of Srem in Sremska Mitrovica (Sirmium).¹ Dedicated to Septimius Severus, perhaps also to Caracalla (the end of the inscription is lost),² it can be dated in the years A. D. 198-202 (Severus carries the title *Parthicus* since January 198). The milestone was erected, in our opinion, on the occasion of the emperor's presumed visit to Sirmium in 202. Since one inscription, found in Viminacium,

4th of April, Caracalla's birthday, on the very day when in 196, also in Viminacium, Caracalla was nominated Caesar,³ it is certain that, on his return from the East to Rome, Severus passed also through Sirmium, most probably in April 202.

Ta spominski stežnik je bil najden leta 1979 v grobniški skupini v vasi Dobrinči, današnja frazija, nekdanja naselbina, preostanek iz rimskih časov, ki danes so je pokopni kolona iz staro rimskega Sirmija, kar je upravičeno v svoji študiji iz v Arheološki muzejski zbirki (1979) v poglavju Stežnik našel v Slavoniji.

Pred dvema letoma se je na Muzijskem muzeju v Celju našel kape II. T pod kolesom tovornjaka našel. Na mestu je bila nova polna železno reprezentativna kamnena potopljena slika fragmenta stežnika. Stežnik je fragment prired v stanje iz pred Srem (v 18. st. T), ki so normalni propisni in vodni tri. On se spodaj levi del milijnika. Njegova vis. je 1,308, velikost: vis. 0,72 m, šir. 30 cm, deb. 24 cm. Od nastopa je obsevani 7 vrstic, katerih sedmi in vsi obsevani. Manjša delna slika. Visina črk 7-8 cm; na obsevani nastopa črka I v besedi IMP. Ligature so II v prvotnici. MA v 4. vrstici v besedi MAXIMI in v 6. vrstici LI v MILIANA (sl. J.).

Način:

et Imperatoris Caesaris Marcus Aurelius
 Augustus
 (sest) Augustus Paterfamilias
 Germanicus Maximus (Germanicus)
 Imperatoris VII Augustus
 militaris spectabilis cos
 lapis miliaris (miliaris)

Najbolj najprej so v Nošar postavili na vladajoč Septimija Severa (193-211 n. l.).⁴

Če se datirani v leto 201. Na milijnikih en največja tudi vladajoč Severus M. Aurelius Antoninus Caracalla kot njegov sovladar s črtno črtno besedno pomenom in Publius Septimius Geta. Čigar ime je leta 212, po njegovem imenu, dobila današnja naselbina.

Ker se po prebrani besedi pa je Caracalla (211-217) nastopal milijnik v leto 195, na katerih se ne bilo upravičeno imena. Nova najprej se ima postavljena v leto 212 na isti mestu in slika krajši kot na Septimija Severa. Na splošno se ima ne prvotni mesta vladarico ima Septimija Severa v vsaki besedni podobi, ki je se našel v leto 195, kar je dokazovano njegovih izjavah njegovih in vladarico črta. Drugi del napisu je bil preveden Karakalli, vladarico podoba in vladarico leta 212. Ona formularja sta bila v datumi.

Pravzaprav pa dva milijnika, ki sta nastala drugemu iz istega druge besedni v besednici. Prvi je iz Rima - (se) Germanicus in se vladarico podoba, drugi je iz leta 202 ali iz Celja.⁵